

MAGYAR KÖNYVTÁROSOK EGYESÜLETE

H-1054 Budapest, Hold u. 6.

Telefon-Fax: (36-1) 311-8634

E-mail: mke@oszk.hu

Association of Hungarian Librarians

Verein Ungarische Bibliothekare

Association des Bibliothécaires

Общество Венгерских Библиотечников

Beszámoló
a Magyar Könyvtárosok Egyesülete elnöksége
1999-2002. évi tevékenységéről

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete nagylétszámú, sokféle szempont alapján, térben és érdeklődésben egyaránt strukturált szervezet, mely sok szállal kötődik természetes partnereihez és remélhetőleg e partnerek is kötődnek hozzánk.

Az a felhatalmazás, melyet 4 éve, 4 évre kapott az elnökség a tagságtól, felelősségérzetet és munkát követelt mindannyiunktól: megfelelést a mandátumnak és megfelelést saját emberi és szakmai elképzeléseinknek, igényeinknek. Nem egy statikus, hanem egy gyorsan - legtöbbször tőlünk függetlenül – változó erőterbe kerültünk, amiben folyamatos korrekciókra és újragondolásra volt szükség, alkalmazkodásra és változtatási kényszerek elfogadására.

Ezért is tartjuk kötelezettségünknek, hogy a leköszönő elnökség számot adjon arról, hogyan képviselte a tagságot, milyen meghatározottságok és elvek mentén végezte munkáját és természetesen arról is, hogy milyen anyagi feltételek, milyen tárgyi körülmények álltak rendelkezésére. Az is elmondandó, hogyan szolgáltuk a tagságot, vagy legalább is mi hogyan látjuk e szolgálat eredményeit, nehézségeit.

1. A könyvtárügy helyzete

Miközben a törvény a szakmai elvárások és folyamatok nyugodt, kiegyensúlyozott továbbvitelét prognosztizálta, a környezetben, az irányítás különböző szinterein és az intézményekben ezzel ellentétes folyamatok is lejátszódnak. Bonyolultabb, összetettebb és kevésbé követhető lett a kép, ami a politikai ciklikusság miatt számunkra még nehezebben értelmezhető:

- nem csökkent a politika meghatározó primátusa a kultúra területén;
- nincs kormányzati/parlamenti ciklusokon átívelő, nemzeti kultúrpolitika;
- sok a rögtönzés, esetenként hatalmi szempontok érvényesültek;

- növekedett a centralizáció a döntések előkészítésében és végrehvitelében;
- a pénzforrások még közelebb kerültek a döntéshozókhoz (lásd: NKAP), és folyamatosan átalakulnak, megszűnnek egyes források és újak jönnek létre. A SOROS alapítvány kivonul bizonyos területekről, míg az IKB-IHM, mint támogató igen hatékonyan befolyásolja a számunkra érdekes közvetlen és közvetett szakmai területeket;
- törekvés volt tapasztalható a meglévő intézményi struktúra modernizálására, átalakítására de sokszor a szakmai érvek és érdekek nem elég meggyőző figyelembevételével. Ötletszerű intézményi összevonások, közös gazdasági egységekbe kényszerítés, az iskolai és felsőoktatási könyvtárügy megoldatlanságai stb., majd új intézménytípusok, hálózatok favorizálása, a meglévők rekonstrukciója helyett;
- a követő jogszabályok új felelősségi és szerepvállalási kötelezettségeket követelnek a könyvtárügy nagyon sok szintjén;
- a könyvtárak működtetésére fordítható fenntartói források még inflációt sem követő “növekedése”, a költségvetési források szakmai/dologi értékének minimalizálódása figyelhető meg. Minden innováció független a közvetlen fenntartótól, ettől felelősségvállaló szerepe is aggasztóan csökken. Az indokoltnál nagyobb lett a szerepe az ágazatban a pályázatoknak;
- a vezetői kinevezéseknél felerősödtek a nem szakmai szempontok;
- a könyvtáros társadalom, mint értelmiségi csoport, teljes anyagi és ebből (illetve az előbbiekből) következő véstes leépülése tapasztalható, a teljesítmények értékének szakmán belüli és szakmán kívüli értékcsökkenése (ugyanakkor az 50%-os átlagos fizetésemelés szakmai hatásáról nem, de pozitív hangulati hatásáról már most is beszámolhatunk);
- a szakmai érdekképviselő, valamint az ágazati irányítás szakmai felelőseivel kitűnő emberi és munkakapcsolatot alakíthattunk ki és tarthattunk fenn, de minden erőlködés ellenére sem jutottunk közelebb a döntéshozókhoz, a politikai centrumokhoz.

Ezekkel részben ellentétesen, részben ezekből fakadóan

- soha nem tapasztalt kezdeményező készség, öntevékenység tapasztalható a szakmában (lásd az “Olvasás évét”, a könyvtártechnológiai megújulást);
- határozott törekvés tapasztalható minden szinten a szakma modernizálódási ütemének fenntartására, a társadalom könyvtárképének megváltoztatására, a szolgáltatások új felhasználói rétegekre történő kiterjesztésére, a nemzetközi tapasztalatok és tudás átvételére;

- a teljes szakma résztvevője egy – ugyan ma még nem eléggé összehangolt és célirányos – tanulási folyamatnak. Talán a legnagyobb eredmény: itt egy szakma összessége, még ha különböző szinten is, *de megtanult, hasznosít, továbbgondol egy teljesen új tudást, az informatikát* Nehezen mondható olyan könyvtárosi munkakör vagy feladat, mely nem követeli meg a számítógép, az internet használatát, és azzal munka eredményesebbé, biztosabbá, biztonságosabbá tételét;
- a “hasznossági”, hatékonysági, gazdaságossági szempontok érvényesítése munkánkban; a marketing, a minőségbiztosítás, a PR alkalmazott megjelenése. Lehet-e összefüggést találni e korszerű technológia, valamint a marketing és menedzsment gondolkodás könyvtári terjedése között? Feltétlenül, mert:
 - egyre egyértelműbben látszik, hogy e sokféle rendszer, sokféle technológia és kapcsolati rendszer nem tartható kézben, nem látható át hagyományos vezetési, irányítási eljárásokkal,
 - különösen igaz ez a hatékonyságra és a minőségre, minőségbiztosításra. Ez utóbbi könyvtári megjelenésének alapkritériuma a sztandardizálás és így az összehasonlíthatóság biztosítása. Ma ez kulcskérdés a szakfelügyelet eredményes működtetése, végső soron a magyar könyvtárügy szakmai teljesítménye kérdésében;
- az új, vagy a még nem megfelelően fejlett szolgáltatási területek dinamizálása (az információszolgáltatás sokféle újdonsága, a távoktatás, életemen át tartó tanulás segítése, stb);
- új együttműködési formák, új szerveződések megjelenése a könyvtári munkamegosztásban és a szolgáltatásban

Míndez nem passzív technikai megújulás volt, hanem *a folyamatok mélyreható megváltozása*. Együtt járt a hagyományos funkciók felfrissülésével is. Csak a modern technológia teremtette meg annak lehetőségét, hogy új típusú, vertikális és horizontális együttműködések jöjjenek létre, hogy ODR-ről, MOKKA-ról, Közelketről, és MEK-ről lehessen beszélni. És ez bizony már nagyon más minőség! Megnöveli ez a centrális szervezetek, szerveződések szerepét, szakmai kötelezettségét is. Alapjává, integrálójává válik a hálózati kapcsolatoknak.

- nemzetközi kapcsolatok felélénkülése és ilyen projektek beindítása szakmai kezdeményezésre;
- a szakmánkon belüli szolidaritás erősödése.

Milyen összetevők nehezítették, nehezítik munkánkat?

- Nincs szakmai közmegegyezésen alapuló, általunk létrehozott fejlesztési koncepció, vagy talán ami még fontosabb, nincs szakmai közmegegyezésen alapuló megközelítési mód. Elbeszélünk egymás mellett, nem mindig értjük meg egymást “fél” szavakból, néha többórás eszmecsere után sem! Túl nagy a szerepe egy-egy műhelynek, egy-egy meghatározó személyiségnek. Nem ütköztetett és elfogadott álláspontot képviselünk, hanem egyéni véleményeket. Ezért egy szakmai szervezet nem, vagy nem elég konzekvensen tud állást foglalni fontos kérdésekben. Ennek következtében a szükséges változást, változtatást is az indokoltnál nagyobb idegenkedés és esetenként elutasítás fogadja.
- Még mindig nehezen indokolható mértékű a párhuzamosság, a gazdaságtalan munkavégzés, a nem hatékony, a nem szakmai célokra irányuló, korszerűtlen intézményvezetés. Olyan látszatintézmények és -szolgáltatások fenntartásához ragaszkodunk időnként, amelyek a nemzetközi gyakorlattal és a magyar valósággal is ellentétesek. Ebben természetesen a személyes érdek, a munkavállalói attitűd nem elhanyagolható, de ez a szorosan vett szakmai érdekektől elütő szempontokat jelenít meg.
- Nem tudunk elég hatásosan, meggyőzően, a hétköznapiakban is ható módon a társadalom egésze vagy véleményformáló rétege számára modern, “hasznos” könyvtárképet mutatni. Jelenlétünk a médiában esetleges, nem a valóban fontos könyvtári folyamatok tükröződnek abban vissza, hanem a felszín, az akció.
- Kiegyensúlyozatlan és nem tartalmi a kapcsolatunk a rokon (közgyűjteményi, kulturális) területekkel. Erre lehet az a válasz, hogy ők sem kezdeményeznek, hogy mindenkinek elementáris belső gondjai vannak, csakhogy közben a világban, annak boldogabbik felében a közgyűjtemények legalább virtuálisan egységes adatbázisokban dolgozzák fel egy-egy szakma, vagy földrajzi terület értékeit, és ott már nem a birtoklás, hanem a rendelkezésre bocsátás a valódi érték!
- Nincs határozott kultúrpolitikai elképzelés az Európai Unió tagsággal járó szervezeti/területi átalakítási kényszerekről, nivellációs szükségletekről, együttműködési lehetőségekről.

2. Az MKE elmúlt 4 éves tevékenysége

Az előzőekben vázolt társadalmi–szakmai közegben dolgozott az egyesület és természetesen annak vezető testületei is. Időről–időre, alkalomról alkalomra is változtatva azt, de az induló elnökség egy ma is vállalható stratégiai koncepcióvá formálta céljait.

Az elnökség abból az alaphelyzetből indult ki 4 éves programja elkészítésekor, az adott anyagi körülmények között, hogy a kulturális törvény hatékony, szakmai érdekközpontú megvalósítását leginkább akkor segíti, ha

- a könyvtárosra, mint értelmiségi munkavállalóra koncentrál, a könyvtárost, a könyvtáros közösségeket segíti munkájukban,
- szélesíti társadalmi kapcsolatrendszerét a művészetek, a tudomány, az oktatás, a közgyűjtemények, az egyházak stb. vonatkozásában,
- részt vesz a követő jogszabályok létrehozásában, az új követelményeknek megfelelő szakmai eljárások bevezetésében, terjesztésében,
- olyan képzéseket, ismeretbővítő konferenciákat, vándorgyűléseket stb. szervez, melyek alkalmasabbá teszik az azon résztvevőket feladataik eredményesebb ellátására, a könyvtári munkakapcsolatokban – projektekben – való részvételre,
- hangsúlyosan együttműködik a határon túli magyar könyvtáros közösségekkel,
- csökkentti a Budapest-központúságot azzal, hogy regionális konferenciákat, szervez és ebben támogatja területi és szakmai szervezeteit,
- szakmai bizottságokat, állandó vagy eseti munkacsoportokat hoz létre és működtet aktuális tartalmi vagy szervezeti feladatok megoldására, azok előkészítésére,
- együttműködik a többi könyvtáros szervezettel, sőt kezdeményezője lesz ehhez köthető fórumok és cselekvések megteremtésének.

Ha visszatekintünk az elmúlt évekre, azt állapíthatjuk meg, hogy Önökkel együtt, a szakmai és területi szervezetekkel közösen ezeket a célkitűzéseket összességében teljesítettük:

- aktivitásunk a hagyományos egyesületi keretekben és azokon túl is növekedett
- rendezvényeink látogatottsága és szakmai értéke igen jó volt
- közreműködtünk a “Könyvtári Kerekasztal” létrehozásában, a szakmai szervezetek összefogásában

- részt vettünk a szakmai testületek munkájában, kezdeményezőek voltunk több akció, program, finanszírozási elv kialakításában.

Rendezvények:

- A *vándorgyűlés* helyszínei és programja annak az eredeti célkitűzésnek feleltek meg, hogy megerősítsük elsőrendű kapcsolatainkat, így az irodalommal és a könyvkiadással (Pápa), a történeti tudományok képviselőivel (Esztergom), az oktatásüggyel (Nyíregyháza), és a nemzeti könyvtárral (Budapest). Nagy hangsúlyt helyeztünk a vándorgyűlések szervezési megújítására, tartalmiértékeinek növelésére, nem mindig érzékelhető eredménnyel. Különösen vonatkozik ez a plenáris előadásokra, melyekben lényegi áttörést megítélésünk szerint csak a legutóbbi rendezvény hozott. Ugyanakkor a szakmai véleménycserére leginkább lehetőséget adó szekcióülések látogatottsága és az ottani aktivitás minden vándorgyűlésen kiemelkedő volt. Igaz, hogy az azokat összefoglaló záró plenáris esetenkénti elmaradását többen kifogásolták. Az e program helyére szánt kerekasztal-beszélgetések, melyeken a külföldi kollégák is megszólalhattak végre, jó visszhangot váltott ki.
- Mindenévben kiemelt jelentősége volt a *Nemzetközi Könyvfesztivál* könyvtáros programjainak. Mióta szervezési szempontjából is közelebb kerültünk e programhoz, a könyvtárosok részvétele, érdeklődése növekedett.
- *Regionális tanfolyamokat* szerveztünk az informatika, az EU-s ismeretek, a marketing-menedzsment, minőségbiztosítás tárgykörében, illetve anyagi eszközökkel is támogattuk a tagság informatikai, telematikai továbbképző tanfolyamokon való részvételét;
- Megszerveztük *tavaszi-őszi országos szakmai konferenciáinkat*, változatos tematikával és jelentős szakmai érdeklődés mellett. Ilyenek voltak például „A nem nyilvános könyvtárak és a könyvtári törvény”, az „Az elektronikus dokumentumok bibliográfiai számbavételének és feldolgozásának kérdéseiről” szülő c. konferenciák.
- „A KÖZTAURUSZ: a számítógépes tartalmi feltárás lehetőségei a közkönyvtári gyakorlatban” c. országos *konferenciához* kapcsolódóan a teaurusz használatára felkészítő *képzést* tartottunk.
- *Szakmai konferenciát* rendeztünk a magyar irodalom kérdéseiről, az 50 éves közkönyvtári intézménytípusokról, a kisebbségi magyar könyvtárügy kérdéseiről.
- A székelyudvarhelyi városi könyvtárral közösen szervezett *szakmai konferenciára* 2001 szeptemberében került sor, melyet az egyesület finanszírozott és biztosította az előadókat. Rendkívül tanulságos napokat

tölthettünk ott, egy minden ízében megújult, a magyarországi könyvtárügyhöz felzárkózni kívánó intézményben.

- Egy záró workshop keretében értékeltük és tettük elég széles körben ismertté a *magyar–holland könyvtárhasználati vizsgálat* eredményeit. Sok tanulsággal járó projekt volt ez, de eredményei, használható adatai jelentősen hozzájárulhatnak a magyar könyvtárügy megújításához. Új fejlemény, hogy a holland partner egy projektort¹ ajándékozott az egyesületnek.
- **Mitér az ember, ha olvasó?** címmel országos szakmai konferenciát szerveztünk a Kaposvári Egyetem Pedagógiai Főiskolai Kara, a Magyar Olvasástársaság, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, valamint a Könyvtárostanárok Egyesületével közösen. A gazdag szakmai program nagyon sok érdeklődőt vonzott. Több mint 400 fő vett részt a kétnapos rendezvényen. Az ország egész területéről, sőt határon túlról is érkező könyvtárosok, pedagógusok, könyvkiadással foglalkozó szakemberek közös gondolkodása a problémák és megoldások felvetése jó „előkonferenciának” is tekinthető, a majdani hivatalosan is meghirdetett Olvasás Évének.

Nemzetközi kapcsolatok:

A) Nemzetközi szervezetek

A nemzetközi szakmai szervezetekkel fenntartott kapcsolataink lényegében arra a két szervezetre szorítkoztak, amelyeknek az MKE tagja (Könyvtári Egyesületek és Intézmények Nemzetközi Szövetsége – IFLA, valamint a Könyvtári, Információs és Dokumentációs Egyesületek Európai Irodája – EBLIDA.). Az IFLA-nak az MKE-n kívül még számos – intézményi – tagja van; az EBLIDA-nak az MKE-hez hasonlóan társult tagja az IKSZ is (teljes jogú tagok csak EU-tagországok egyesületei lehetnek).

Mivel anyagiak híján az IFLA, valamint a szekciókat tömörítő osztályai, szekciói, “kerekasztalai” és meghatározott programokkal foglalkozó apparátusai között nincs olyan, amelynek vezetőségében más állandó szerveiben egyesületünk részéről (vagy akár Magyarországról) valaki “hivatalos minőségben” részt venne, a kapcsolatok – eltekintve az IFLA éves konferenciáin és közgyűlésén való részvételtől - az IFLA tevékenységének figyelemmel kísérésére és arról való időnkénti tájékoztatásra, egy esetben pedig a FAIFE (Freedom of Access to

¹ Lábjegyzetként, de fontos információként jelezzük itt is, hogy a 2002. évi NKAP pályázaton projektort és vetítővásznat nyert az egyesület, amely minden szervezetének rendelkezésére áll.

Information and Freedom of Expression - Az információkhoz való hozzáférés, és a kifejezés szabadsága) elnevezésű program kérésére összeállított ország-jelentéshez adatgyűjtésre és – a Könyvtári Intézettel együttműködve - a jelentés elkészítésére szorítottak.

Az **IFLA** konferenciáin/közgyűlésein egyesületünk minden évben képviselve volt. 1999-ben Bangkok-ban dr. Mader Béla elnökségi tag, 2000-ben Jeruzsálemben Ambrus Zoltán elnök, 2001-ben Bostonban Haraszi Pálné főtitkár, 2001-ben Glasgowban Ambrus Zoltán elnök képviselte az MKE-t. Glasgowban – nem az MKE finanszírozásában – részt vett a konferencián és közgyűlésen Haraszi Pálné főtitkár és Vajda Erik alelnök is. A plenáris ülések és a hivatalos közgyűlési ülések mellett az MKE részéről résztvevők általában személyes illetve munkahelyi szakmai területüknek és érdeklődésüknek megfelelő üléseken vettek részt, az ülések jellegétől függő aktivitással. Folyamatos volt kapcsolatunk a – 2002-ben szekcióvá alakult “A könyvtári egyesületek menedzsmentje” elnevezésű “kerekasztallal”.

Az **EBLIDA** tevékenysége sajnálatosan egysíkú, csaknem kizárólagosan a könyvtárak és információs intézmények szerzői jogi problémáira szorítkozik. Az 1999-ben tartott, szerzői jogi kérdésekkel foglalkozó, az MKE által rendezett, budapesti CECUP (Central European Copyright User Platform) elnevezésű szemináriumuk után 2001-ben, a CELIP (Central and Eastern European Licensing Information Platform) keretében a könyvtári konzorciumokkal is foglalkozott a szervezet, újabb budapesti szemináriumon. Az MKE erre felkért tagjai rendszeresen képviselték az egyesületet az EBLIDA külföldön tartott, a tárggyal foglalkozó rendezvényein is.

B) Külföldi társszervezetek

A kapcsolat az esetek többségében arra szorítkozik, hogy meghívást kapunk a társszervezetek éves, vagy alkalmi konferenciáira; egyes esetekben olyan kongresszusokra, konferenciákra is, amelynek a társszervezet csak rendezésében és/vagy propagandájában vesz részt. A mi részünkről – eltekintve azokról az esetektől, amikor az egyesület szekciói, ritkábban területi szervezetei hívnak meg a külföldi társszervezetek részéről kollégákat – általában a vándorgyűlésekre történő meghívással viszonzzuk a hozzánk érkező meghívásokat. Kollégáink részvétele külföldi társszervezeteink konferenciáin - a sajnos meglehetősen hézagosan beérkező útijelentések és még ritkábban előforduló publikációk tanúsága, illetve szóbeli tájékoztatás szerint - általában hasznosak, bár az említett hiányosságok

folytán nem a kívánt mértékben válnak közkinccsé. Viszonylag ritkán, de vannak olyan esetek is, amikor az MKE képviselője előadást tart a társegyesület konferenciáján (pl. Murányi Lajos – több ízben, Vajda Erik stb.) Rövid felszólalásokra számos esetben került sor.

A különböző társszervezetek rendezvényein az MKE képviselőiként résztvevő kollégák kiválasztásában sokat segített a végre működő tagnyilvántartás kereshető, nyelvismeretre vonatkozó információja.

A vándorgyűléseken résztvevő külföldi kollégák részére igyekeztünk – természetesen a magyar vendégszereteten kívül is – hasznossá tenni az itt töltött időt. Így az utóbbi években – javuló hatékonysággal – kezükbe adtuk a szekcióüléseken elhangzó előadások angolra fordított rezüméit. Az esetek többségében rendezünk a külföldi vendégek és érdeklődő kollégák részére nemzetközi kerekasztal beszélgetést a vándorgyűlés mindenkor fős témája “közelében”.

Kiemelkedik a kétoldalú kapcsolatok köréből a megszűnt Deutsches Bibliotheksinstitut – Bibliothekarische Auslandstelle helyébe lépett Bibliothek & Information (BI) International szervezésében a 2000 óta gyakorlatilag évenként egy-egy magyar könyvtárosnak lehetővé tett egyhónapos szakmai tanulmányút (a partner terminológiája szerint “szakmai tartózkodás” - “Fachaufenthalt”, amelynek keretében minden évben egy-egy kollégánk töltött érdeklődési köre szerint a partner által kiválasztott könyvtárban egy-egy hónapot. E könyvtárban munka közben tanulmányozta a vendéglátó könyvtár munkáját és saját szakmai témáját. A tartózkodás költségeit a BI International fedezi. Az MKE szükség szerint hozzájárult az útiköltségekhez.

A korábban az egyesület részéről meghirdetett egyéni tanulmányúti lehetőség “elhunyt”, de egyedi kérésekre az MKE erejéhez képest többeknek adott segítséget ahhoz, hogy külföldi szakmai rendezvényeken részt vegyenek.

C) Frankfurti vásár

Sajátossága folytán külön említjük meg a Frankfurti Könyvvásár IBLC (International Booksellers’ and Librarians’ Center – Könyvkereskedők és Könyvtárosok Nemzetközi Központja) elnevezésű pavilonjában az MKE szervezésében megvalósult magyar könyvtári részvételt. A kezdő év 1999 volt, amikor Magyarország volt a vásár díszvendége és ezért a magyar könyvtárakat is bemutatkozásra kérték, amihez ingyen biztosították a kiállítási, távközlési

csatlakozási és más feltételeket. A bemutatkozás sikeres volt és érdeklődést keltett. Az MKE mellett a személyesen is képviselt magyar könyvtárak (OSZK, Neumann Ház, Országos Idegennyelvű Könyvtár, OMIKK, MTA Könyvtára) és mások, amelyeket csak szóróanyag és internetes honlapjuk képviselt, sikeresen mutatkoztak be és mutatták be a magyar könyvtárügyet. Sikert arattak elsősorban a Neumann Ház és emellett az OMIKK CD-jei, az Idegennyelvű Könyvtár és az MTA videoja, a kis kamarakiállítások és idegennyelvű szóróanyagok és az IBLC-Forum nevű kamara-előadóhelyen tartott magyar előadások is és – nem utolsó sorban – a Neumann Ház jóvoltából sok magyar könyvtár interneten elérhető web-területe.

Két további évben is részt vettünk az IBLC kiállításán, immár elsősorban szórólapokkal, valamint internetes és CD bemutatókkal. A finanszírozás fokozódó nehézségekbe ütközött, nem is kaptunk formális meghívást és így 2001-ben vettünk részt utoljára az egyébként átszervezett IBLC-n.

Kapcsolattartás a határon túli magyar könyvtárosokkal, könyvtári szervezetekkel:

1999 óta két taggal képviselteti magát az elnökség a *Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma (NKÖM)* Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Főosztályának a *határon túli magyar könyvtárakat támogató programjának* a működtetésében. Javaslatokat tettünk a pályázatkiírás témáira, részt vettünk a pályamunkák értékelésében, az évente átlagosan 11 mFt keretösszeg súlyozott elosztásában, valamint a megvalósítás helyszíni ellenőrzésében. Megítélésünk szerint ez a NKÖM projekt elősegítette és eredményesen szolgálta a vajdasági és az erdélyi könyvtári együttműködési körök kialakítását, és serkentőleg hat a felvidéki együttműködés kialakulására, valamint figyelemmel a helyi adottságokra, Kárpátalján a legégetőbb gondok enyhítésében segített. A számítógép és szoftvervásárlás, az internethasználat és elérés elősegítésével bekapcsolta a pályázó könyvtári együttműködési köröket a nemzetközi és a magyar szakmai vérkeringésbe, a dokumentumvásárlási keret kihasználásával pedig a könyvtárak pótolhatták hiányzó, anyaországi kiadású kézikönyveiket.

Ugyanez a NKÖM projekt 2001-ben és 2002-ben 900-900 ezer forinttal támogatta a határon túli magyar könyvtáros kollégák magyarországi szakmai rendezvényeken való részvételét. Ennek révén a kétév alatt több, mint 200 fő vehetett részt a nyíregyházi, illetve a budapesti MKE vándorgyűlésen, emellett a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei, a Hajdú-Bihar Megyei, a Somogy Megyei, a

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei, a Vas Megyei, valamint a Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete és a Zempléni Könyvtárosok Szervezete, a Helyismereti és az Olvasószolgálati szekció által kifejezetten számukra, vagy számukra is szervezett továbbképző rendezvényein.

Az *NKA pályázatain* is sikerrel képviseltük a határon túli magyar kollégákkal ápolandó kapcsolatok ügyét. Ennek révén a vándorgyűlésekhez, valamint a Békés Megyei Szervezet, valamint a Zempléni Könyvtárosok Szervezete rendezvényeihez nyertünk el számottevő NKA-támogatást. Mindegyik szervezet saját pénzügyi forrásait is használta, és felkutatott egyéb támogatási kereteket is.

Kiemelendő, hogy a Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete és a Kisalföldi Könyvtárosok és Könyvtárak Egyesülete (önerőből is) kiváló kapcsolatokat ápolnak a vajdasági, illetve a szlovákiai és a burgenlandi könyvtárakkal.

A határon túli kollégákkal való kapcsolattartás másik vetülete *aktív MKE tagságuk* alapjainak megteremtése. Ebben jelentős előrelépés történt, de elégedettek még nem lehetünk az eddigi eredményekkel.

A tagdíj befizetésének egyik ellenértéke, a rendezvényeken való részvétel lehetősége - a NKÖM és az NKA felsorolt támogatása ellenére - még ma sem biztosított. Ugyanakkor itt említendő, hogy integrációt is elősegítő, magas színvonalú szakmai teljesítményük elismeréseként több határon túli magyar könyvtáros MKE Emlékérem kitüntetésben részesült.

A harmadik kapcsolódási pont a *határon túli kollégák munkahelyeinek, kulturális intézményeinek megismerése*. Erre a NKÖM Etnikai és Nemzeti Kisebbségi Főosztályának szervezésében eddig Erdélyben, Kárpátalján és a Felvidéken, valamint a pályázati rendszerbe a jövőben bekapcsolandó Horvátországban nyílt lehetőség. A területi és a szakmai szervezetek közül számosan szerveztek olyan tanulmányutakat, amelyek révén mélyebb helyszíni tapasztalatokat szerezhettek és kiváló emberi-szakmai kapcsolatokat építhettek ki, hogy csak a Bibliográfiai, az Olvasószolgálati, a Társadalomtudományi szekciókat, a Békés Megyei Szervezetet és a Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesületét említsük.

A kapcsolatok negyedik vetületeként soroljuk elő, hogy 2001-ben véleményeztük *a szomszédos országokban élő magyarokról szóló törvényjavaslatot*, annak a könyvtári (kulturális) területet érintő kérdéseit. Reméljük, hogy javaslataink beépülnek a törvény idei tervezett módosításába.

3. Az oktatási-képzési munkacsoport tevékenységéről

A munkacsoport 1999. július 13-án tartotta alakuló ülését. Később az IKSZ elnöksége kezdeményezte, hogy a munkacsoport az MKE és az IKSZ közös bizottságaként működjön.

A munkacsoport rendszeresen ülésezik. 2002 végéig tizenegy alkalommal tanácskozott. Egyebek között napirenden szerepelt: a továbbképzési rendelet tervezete; a közzétett 1/2000. NKÖM sz. rendeletből fakadó feladatok; a könyvtáros-képzés tankönyvei és segédletei; a „gyakorló könyvtár” intézményének kezdeményezése; a tiszteletdíjas könyvtári alkalmazottak szakmai ismereteinek forrásai; a felsőfokú könyvtáros-képzés akkreditációjának problémái; a „Javaslat az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés módosítására” c. tervezet (voltaképpen indítvány a segédkönyvtáros felsőfokú szakképesítés bevezetésére) - két alkalommal vitattuk meg, másodsor, 2002. május 28-án támogató nyilatkozatot fogadtunk el; „A könyvtári terület stratégiai céljai 2003-2007 között”, c. dokumentum véleményezése. Az ülésekről készített emlékeztetőt, illetve adott esetekben a munkacsoport állásfoglalását a munkacsoport megküldte az IKSZ és az MKE elnökségének, valamint a NKÖM Könyvtári Osztályának.

A munkacsoport a továbbképzési rendelet előkészítésének időszakában kezdeményezett egy kérdőíves felmérést az MKE szervezeteinél a könyvtárosok ilyen irányú igényeiről. A felmérést kérésünkre a KMK oktatási osztálya összegezte, majd az eredményeket közzétette.

A munkacsoport több hónapos előkészület után 2000-ben kezdeményezte „Az év fiatal könyvtárosa” elismerő cím megalapítását és erre pályázat meghirdetését. Az MKE és az IKSZ elnöksége először 2001-ben, másodsor 2002-ben írta ki a pályázatot 33 éven aluli kollégák számára. Komoly siker, hogy mindkét alkalommal értékes pályamunkák érkeztek be.

A bizottság elnöke, dr. Bényei Miklós 2000-től a Könyvtári Akkreditációs Bizottság tagja.

4. Az egyesület képvisellete

- Fontos megbízatást teljesítettünk az Országos Könyvtári Kollégiumban, valamint az OM (Oktatási Minisztérium) és a NKÖM által összehívott tárcaközi bizottságban, mely az iskolai könyvtárügy helyzetének javítására hivatott (Ambrus Zoltán, Balogh Mihály).
- Több szakmai kitüntetést odaítélő kuratóriumban (Szinyei-, Széchényi-díj stb.) végeztek megbízottaink munkát (Biczák Péter, Varga Róbert).

- Bényei Miklós a Könyvtári Akkreditációs Bizottság munkájában vesz részt.
- Haraszi Pálné és Varga Róbert a határon túli magyar könyvtárügy támogatásával foglalkozó NKÖM-bizottság tevékenységében vesznek részt.
- A NKÖM telematikai pályázatának értékelésében Ambrus Zoltán vett részt.
- Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumában Mader Béla képviselte az egyesületet.
- Minden eseti felkérésre képviselőt küldtünk, pl. vezetői kinevezéseket megelőző pályázatokat bíráló bizottságokba (Ambrus Zoltán, Gellér Ferencné, Haraszi Pálné)

5. Források

Céljaink megvalósításához pénzügyi források is szükségesek. A tervezhető bevételekhez sorolható a tagdíj és a költségvetési támogatás (természetesen egyik sem garantált összegű).

A tagdíjak – a tagdíjreform 2002. évi bevezetéséig – a költségvetés bevételi ágának átlagosan 7-8 %-át, 2002-ben 10 %-át jelentették.

A költségvetés bevételi oldalának gerincét a NKÖM-höz, az OM-hez és az Országgyűléshez benyújtandó pályázatok révén kapott támogatások képezik. Ezek a bevételek biztosítják ma is az MKE költségvetési stabilitását és teszik lehetővé az egyesület alapvető céljainak teljesítését.

Mindezt kiegészítik a nem tervezhető bevételek. Ezek közül az elsők a sorban (súlyuknál, jelentőségüknél fogva) a NKAP-hoz benyújtandó pályázatok révén megszerzett támogatások. Másodsorban vehetők számba az egyedileg meghirdetett, kormányzati intézményekhez vagy pénzügyi forrásokhoz meghirdetett pályázatok révén szerzett támogatások. E pályázatok elnyerése teszi lehetővé az egyesület számára, hogy lépést tartva a fejlődéssel, tevékenységét gazdagítsa.

Ne feledkezzünk meg az SZJA 1%-ából befolyó bevételekről sem. Felhasználásuk a legközösségibb célra és módon történt: a tanáccsal történt konzultáció után belső pályázatot hirdettünk rendezvények támogatására.

Az egyesület közhasznú szervezetté minősítése nyomán 2002-től a szponzori támogatásokért kedvezőbb feltételek mellett lehet harcba indulni. A vándorgyűlés, mint központi rendezvény, jó példa volt erre, és egyes szervezeteink bevételén is látható ennek üdvös hatása.

6. Egyéb fontos ügyek

- Az IKSZ-szel és a Könyvtári Intézettel közösen regionális beszélgetéseket szerveztünk a könyvtárügy és benne a könyvtáros helyzetéről. Ennek tapasztalatai beépültek a könyvtári terület stratégiájába és azzal együtt meghatározói lesznek az elkövetkezendő éveknek.
- A Könyvtári Intézettel összefogva megisméltettük a Szonda Ipsos-szal a könyvtárosok társadalmi megítéléséről utoljára 1996-ban lefolytatott vizsgálatot. A felmérés tanulságai, az elmúlt évek pozitív és negatív tendenciái sok feladatra is ráirányítják majd a figyelmünket. A vizsgálat eredményeinek publikálása a 3K-ban hamarosan esedékes lesz.
- Mint ernyőszervezet több alkalommal hívtunk össze különböző egyeztető megbeszéléseket, így pl. a NKAP Könyvtári Kollégiumában megüresedett helyek betöltésére.
- A szakmai szervezetekkel összehangoltan foglaltunk állást, próbáltunk alternatívákat érvényre juttatni az OMIKK ügyében az OM elképzeléseivel szemben – látható milyen eredménnyel ...
- Jelentős változást, többletmunkát hozott a titkárság számára éppen a NKAP pályázatok új, bürokratikusabb kezelése. De látni kell, hogy így pályázati összegeket mentettük meg a tagszervezeteink számára, és ezt a jelentős többletfeladatot a titkárság becsülettel ellátja.
- Újjászerveződött a Magyar Könyvtárügyért Alapítvány munkája Biczák Péter elnökletével és a nyíregyházi vándorgyűlésen már tevékenysége is megjelent.
- Megújult és eredményesebb lett a titkárság működése az új főtitkár irányítása mellett. Az OSZK jóvoltából a titkárság elhelyezésében tavaly lényeges javulás állt be. Sikerrel cseréltük le az amortizálódott számítógépeket, és állítottunk üzembe egy (alig) használt asztali fénymásolót.
- Átmeneti, de reménykeltő javulás tapasztalható az egyesület likviditási helyzetében is, nincsenek napi gondjaink.
- A tagdíjreformot sok vita és eredményes egyeztetés után végrehajtottuk. Tapasztalatait több fórumon értékeltük, elemeztük, hiszen hatása ellentmondásos. Feltétlenül megnőtt a szervezetek anyagi önállósága,

legtöbbször annak biztonsága is. Ha ehhez a lehetőséghez nem társul részükről megfelelő tagtoborzás és igényes, vonzó szakmai munka, akkor nehéz helyzetbe is kerülhetnek. Bizonyára ez a helyzet lesz az új elnökség munkájának egyik sarkköve.

7. A Magyar Könyvtárosok Egyesülete szervezetének és tevékenységének továbbfejlesztését indokló tényezők és lehetséges irányok

Nem adhatjuk fel

- országos, integráló szerepünket,
- a könyvtárosra, mint szakemberre irányuló figyelmünket,
- az ország kulturális- és könyvtárpolitikájára gyakorolt hatásunkat,
- nemzetközi kapcsolatainkban meglévő lehetőségeket.

Megválaszolendő kérdések:

a, Mennyiben módosulhat az egyesület szerepe, vállalható feladata abban a társadalmi, kultúrpolitikai miliőben, ami körülveszi? Erősítheti-e érdekvédő, érdekérvényesítő szerepét, vállalhat-e konfrontációt, kell-e konfrontálnia a fenntartókkal, a törvényhozói és végrehajtói hatalommal? Megfelelő forma az, ahogy ezt az egyesület ma teszi: ha kérdezik, elmondja véleményét, ha pedig nem kérdezik, vagy ha nem hallgatják meg, tudomásul veszi ezt, nem protestál?

b, Ha egy aktívabb “szakma-politizálóbb” egyesületet akarunk, akkor ezt hogyan egyeztetjük össze a központi, állami (különösen minisztériumi!) támogatás elfogadásával? Alkalmasak vagyunk az önerős működésre, tudunk valódi civil szervezetként létezni? Mennyire vagyunk képesek eltávolodni a mindenkori hatalomtól, hogy feladatainkat ellássuk, vagy megfordítva: kell-e ehhez az eltávolodás?

c, Mi legyen ennek az aktivizálódásnak az iránya, maradjon továbbra is a könyvtáros, mint “szakember” a középpontban, vagy erősítsük a figyelmünket a könyvtárosra, mint “munkavállalóra”? Milyen munkamegosztás alakuljon ki a különböző könyvtáros szervezetekkel, vagy törekedjünk valamilyen szakmai “csúciszervezet” létrehozására? Milyen legyen a viszonyunk a szakszervezetekhez?

d, Milyen eszközöket kell megteremtünk egy lehetséges váltáshoz?

- személyi (hogyan vonjunk be több könyvtárost az aktív munkavégzésbe?)
- szervezeti (hogyan alakítsuk át az egyesület felépítését, tagsági rendszerét?)

- tárgyi (ogyan teremthetők megfelelő pénzügyi alapok a működésünkhöz?)

e, Van-e elég szellemi erő, megteremthető-e és milyen formában az az összefogás és aktivitás, ami ehhez a megújuláshoz kell? Akarunk-e egyáltalán annyian dolgozni a magyar könyvtárügyért, hogy az új, megerősödő funkciókat elláthassuk?

f, Milyen mértékben vehető figyelembe és vezethető be más országok könyvtári egyesületének gyakorlata?

g, Érdemes-e a gyakorlati tennivalók, az azonnali változtatások halogatása a kidolgozandó, hosszútávú, koncepcionális program(ok) elkészítéséig?

Ezekre a kérdésekre kell az elkövetkezendőkben is keresnünk a közös - remélhetőleg a bővülő tagság többségének akaratával egyező - válaszokat.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete most leköszönő elnöksége nevében még egyszer szeretném megköszönni a területi és a szakmai szervezetek munkáját, a személyes és közösségi vállalásokat, a biztatást és a kritikát. Ha számba vesszük e nagymúltú szervezet jövőbeni kilátásait, biztossággal állapíthatjuk meg: az esélyek és lehetőségek csak a jobb feladat-meghatározásban, a munkamegosztásban, és abban hitben keresendők, hogy egy szakma képes és köteles önmaga szakmai és léthelyzetének alakítására. Ezért vagyunk érdekltek az Európai Unióhoz csatlakozásban, ezért egy demokratikus, önkormányzatiságra épülő szociális piacgazdaság hatékony működésében, és ezért a könyvtári terület stratégiai céljainak 2003-2007 közötti megvalósításában. Ha bizonyítani tudjuk, hogy e munka végzésében nélkülözhetetlen a szerepünk, ha erről nem csak mi, hanem a döntéshozók is meg lesznek győződve, akkor van miért dolgoznunk, van miért megújítanunk egyesületünket.

Budapest, 2003.február 24.

Az Magyar Könyvtárosok Egyesülete Elnöksége nevében

dr. Ambrus Zoltán
elnök